



XORIJIY VA MILLIY ASARLAR ORQALI MADANIYATLARARO KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH

Mamashoyev Umid Ulug'bek o'g'li

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM assistent o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada xorijiy va milliy badiiy asarlar asosida madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalalari yoritilgan. Globallashuv sharoitida ta'lim jarayonida madaniyatlararo muloqotga tayyor, tolerant va tanqidiy fikrlay oladigan shaxsni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida badiiy adabiyotning madaniy axborot manbai sifatidagi o'rni, xorijiy va milliy asarlarni uyg'unlashtirib o'qitishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilindi. Pedagogik tajriba natijalari badiiy asarlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning madaniy tafakkuri, empatiya va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: madaniyatlararo kommunikatsiya, kommunikativ kompetensiya, badiiy adabiyot, xorijiy asarlar, milliy asarlar, ta'lim metodikasi.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития межкультурной коммуникативной компетенции на основе изучения зарубежных и национальных художественных произведений. В условиях глобализации особое значение приобретает формирование личности, способной к толерантному и осознанному межкультурному общению. В ходе исследования проанализирована роль художественной литературы как источника культурной информации, а также дидактические возможности интеграции зарубежных и национальных произведений в образовательный процесс. Результаты педагогического эксперимента показали, что использование художественных текстов способствует развитию культурного мышления, эмпатии и коммуникативных навыков обучающихся.



Ключевые слова: межкультурная коммуникация, коммуникативная компетенция, художественная литература, зарубежные произведения, национальные произведения, методика обучения.

Annotation. The article examines the development of intercultural communicative competence through foreign and national literary works. In the context of globalization, education aims to prepare individuals capable of tolerant, conscious, and effective intercultural communication. The study analyzes the role of literary texts as sources of cultural knowledge and explores the didactic potential of integrating foreign and national literature in the educational process. The results of the pedagogical experiment demonstrate that literature-based instruction significantly enhances students' cultural awareness, empathy, and communicative skills.

Keywords: intercultural communication, communicative competence, literary works, foreign literature, national literature, educational methodology.

Kirish.

Zamonaviy globallashuv sharoitida jamiyatlar, millatlar va madaniyatlar o'rtasidagi aloqalar tobora kuchayib bormoqda. Bu jarayon insonlardan nafaqat chet tillarni bilishni, balki turli madaniyat vakillari bilan samarali, tolerant va ongli muloqot qila olish qobiliyatini ham talab etmoqda. Aynan shu ehtiyoj madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya tushunchasining ta'lim tizimida ustuvor ahamiyat kasb etishiga olib keldi. Bugungi kunda til o'rganish jarayoni faqat grammatik va leksik bilimlar bilan cheklanib qolmay, balki madaniy kontekstni anglash, mentalitet farqlarini tushunish va o'zga madaniyatga hurmat bilan yondashishni ham o'z ichiga olishi lozim[2]. Shu nuqtai nazardan qaralganda, badiiy adabiyot, xususan xorijiy va milliy asarlar, madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi.

Metodlar.

Badiiy asarlar xalqning tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlari, urf-odatlari, dunyoqarashi va hayot falsafasini o'zida mujassamlashtirgan noyob madaniy



manbadir. O'quvchi bunday asarlar orqali nafaqat til birliklarini, balki muayyan xalqning yashash tarzi, ijtimoiy munosabatlari, axloqiy me'yorlari va estetik qarashlarini ham o'zlashtiradi. Ayniqsa, xorijiy adabiyot namunalari bilan tanishish jarayonida talabalarda boshqa madaniyatga nisbatan qiziqish, empatiya va bag'rikenglik hissi shakllanadi. Milliy asarlar esa o'z madaniy identitetini anglash, milliy o'zlikni mustahkamlash va o'z madaniyatini boshqalarga to'g'ri taqdim etish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bois, xorijiy va milliy adabiyotlarni uyg'un holda o'rganish madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi[1].

Madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya tushunchasi ko'p komponentli bo'lib, u lingvistik bilimlar, sotsiomadaniy xabardorlik, kommunikativ strategiyalar, shaxsiy munosabat va qadriyatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu kompetensiya rivojlangan shaxs turli madaniy vaziyatlarda muloqot olib borishda qiyinchiliklarga duch kelmaydi, noto'g'ri tushunish va madaniy ziddiyatlarning oldini ola oladi. Badiiy adabiyot esa bunday kompetensiyaning rivojlantirish uchun tabiiy va boy material manbai bo'lib xizmat qiladi. Asarlardagi qahramonlar obrazi, ularning nutqi, xatti-harakati va ijtimoiy munosabatlari o'quvchi uchun real kommunikativ vaziyatlarning modeliga aylanadi[3].

Natijalar.

Tadqiqot jarayonida xorijiy va milliy adabiy asarlarning ta'lim jarayonida qo'llanilishi madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyaga qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlash maqsad qilib olindi. Ushbu maqsadga erishish uchun pedagogik kuzatuv, qiyosiy tahlil, matn tahlili va tajriba-sinov metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot oliy ta'lim muassasalarida chet tili va adabiyot fanlari doirasida olib borildi[5]. Talabalarga turli madaniyatlarni aks ettiruvchi xorijiy badiiy asarlar bilan bir qatorda, milliy adabiyot namunalari ham taklif etildi. Mashg'ulotlar davomida matnlar ustida munozaralar, rolli o'yinlar, taqqoslash va interpretatsiya mashqlari tashkil etildi. Ushbu metodlar talabalarning faolligini



oshirish, mustaqil fikrlash va madaniy tahlil ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi[6].

Tajriba jarayonida xorijiy asarlar orqali talabalar boshqa xalqlarning qadriyatlari, ijtimoiy munosabatlari va madaniy normalari bilan tanishdilar. Masalan, Yevropa va Sharq adabiyotidagi oila tushunchasi, shaxs erkinligi, jamiyat va individ munosabati kabi mavzularni qiyosiy tahlil qilish talabalarda madaniy tafovutlarni anglash qobiliyatini shakllantirdi. Milliy asarlar esa talabalarga o'z madaniyatining chuqur ildizlarini anglash, milliy urf-odat va an'analarni qadrlash imkonini berdi. Bu jarayonda talabalar o'z madaniyatini xorijiy madaniyatlar bilan taqqoslab, o'xshash va farqli jihatlarni aniqlashga o'rgandilar[4].

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, badiiy asarlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyasini sezilarli darajada oshirdi. Talabalar xorijiy madaniyat vakillari bilan muloqotda o'zlarini erkinroq his qila boshladilar, stereotip fikrlash darajasi pasaydi va madaniy farqlarga nisbatan tolerant munosabat shakllandi. Shu bilan birga, milliy o'zlikni anglash darajasi ham oshib, talabalar o'z madaniyatini hurmat bilan himoya qila olish qobiliyatiga ega bo'ldilar. Bu holat madaniyatlararo muloqotda muhim hisoblangan "o'zini anglash" va "boshqani tushunish" muvozanatining ta'minlanganidan dalolat beradi.

Muhokama.

Muhokama jarayonida aniqlanganki, xorijiy va milliy asarlarni integratsiyalashgan holda o'qitish nafaqat til kompetensiyasini, balki shaxsning umumiy madaniy saviyasini ham oshiradi. Bunday yondashuv ta'lim jarayonini jonlantiradi, talabalarni faol ishtirok etishga undaydi va real hayotga yaqin kommunikativ vaziyatlarni yaratadi. Shuningdek, badiiy asarlar orqali o'rganilgan madaniy bilimlar uzoq muddatli xotirada saqlanib qoladi, chunki ular hissiy va obrazli idrok bilan bog'liq bo'ladi. Bu esa madaniyatlararo kompetensiyaning barqaror shakllanishiga xizmat qiladi[7].



Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham kuzatildi. Xususan, xorijiy asarlarning murakkab madaniy konteksti ba'zi talabalar uchun tushunishda qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Bu holat o'qituvchidan qo'shimcha izohlar, madaniy sharhlar va moslashtirilgan metodik yondashuvni talab etadi. Milliy asarlar bilan ishlashda esa ba'zan tanqidiy yondashuv yetishmasligi, ya'ni talabalarning asarga faqat hissiy emas, balki tahliliy munosabat bildirish ko'nikmasi sustligi kuzatiladi. Shu sababli, o'qitish jarayonida muvozanatli va tizimli metodlardan foydalanish muhim hisoblanadi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, xorijiy va milliy asarlar madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarga nafaqat tilni, balki madaniyatni ham o'rganish imkonini beradi, shaxsning tolerantlik, empatiya va tanqidiy fikrlash sifatlarini shakllantiradi. Ta'lim jarayonida badiiy adabiyotdan maqsadli va metodik asosda foydalanish globallashuv sharoitida raqobatbardosh, madaniyatli va ochiq fikrli mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Shu bois, zamonaviy ta'lim tizimida xorijiy va milliy adabiy merosni uyg'unlashtirgan holda o'qitish strategiyasini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Mamashoev, U. U. (2023). EXPRESSION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND CULTURE IN PHRASEOLOGY WITH THE HEART COMPONENT. In Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования (pp. 76-80).
2. Normurodovna, A. M. (2025). Tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlikda Ingliz tilining ahamiyati. In International Educators Conference (pp. 310-317).
3. Normurodovna, A. M. (2025). Ingliz tili grammatikasining Ingliz tili kursidagi ahamiyati. In International Educators Conference (pp. 302-309).



4. Axrorovna, F. K. (2025). IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARDA MA'NAVIY-AXLOQIY TANAZZUL TUSHUNCHASINING TAVSIFI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 2(6), 12-14.
5. Mansurova, G. M., & Fayzieva, K. A. (2020). GENERAL CRITERIA FOR THE EVALUATION CATEGORY. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(8), 227-230.
6. Komilovich, S. S. (2025). SOMERSET MOEMNING "INSONIY EHTIROSLAR ZALVORI" ROMANIDA KOMPOZITSIYA VA SYUJETNING POETIK QURILISHI. In International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences (pp. 173-179).
7. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025). ROMAN POETIKASI: UILYAM SOMERSET MOEMNING "NOTANISH ODAM PARIJDA" ASARI MISOLIDA. In International Conference on Multidisciplinary Sciences and Educational Practices (pp. 136-142).
8. Fayziyeva, K. A. (2020). MODERN TRENDS IN THE HUMANITIES PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES OF THE FOREIGN LANGUAGES. Aktuální Pedagogika, (3), 11-12.
9. Khalilovna, S. N. (2026). THE PEDAGOGICAL VALUE OF PROVERBS IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE. Ustozlar uchun, 88(2), 255-258.
10. Sharipova, N. (2023). THE PECULIARITIES OF PSYCHOLOGICAL SECURITY IN TODAY'S GLOBALIZATION PROCESS. Modern Science and Research, 2(3), 276-279.